

POSTANOWIENIE

24 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

SSN Monika Koba

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 24 stycznia 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej J. L.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Zielonej Górze

z 25 stycznia 2023 r., VI Ca 782/22,

w sprawie z wniosku Prokuratora Rejonowego w Zielonej Górze

z udziałem J. L.

o zastosowanie obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu,

**1) uchyla zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje
Sądowi Okręgowemu w Zielonej Górze do ponownego
rozpoznania;**

**2) przyznaje adwokatowi T. K. od Skarbu Państwa - Sądu
Okręgowego w Zielonej Górze kwotę 240 (dwieście czterdzieści)
zł, powiększoną o podatek od towarów i usług we właściwej
stawce, tytułem wynagrodzenia za pomoc prawną udzieloną
uczestnikowi w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wnioskodawca Prokurator Rejonowy w Zielonej Górze wniósł o orzeczenie
wobec J. L. obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu w stacjonarnym
zakładzie leczenia odwykowego.

Uczestnik J. L. nie zajął stanowiska co do wniosku.

Postanowieniem z 7 lipca 2022 r. Sąd Rejonowy w Zielonej Górze uwzględnił wniosek.

Sąd Rejonowy ustalił, że uczestnik ma 60 lat. Jest kawalerem, nie jest w związku, nie ma dzieci. Nie jest karany. Nie leczył się psychiatrycznie. Jego jedynym źródłem utrzymania są prace dorywcze. Mieszka z 90-letnią matką I. L..

Prokurator Rejonowy w Zielonej Górze prowadził postępowanie dotyczące znęcania się przez uczestnika nad matką zakończone umorzeniem. W związku ze stosowaniem przez uczestnika przemocy wobec matki wszczęte zostało postępowanie zmierzające do wydania tzw. Niebieskiej Karty.

W miejscu zamieszkania uczestnika wielokrotnie interweniowała policja ze względu na wszczynanie przez niego awantur pod wpływem alkoholu,

W okresie od 19 lipca 2019 r. do 8 czerwca 2020 r. uczestnik leczył się odwykowo od alkoholu w trybie niestacjonarnym. Odebrał 14 sesji terapeutycznych, po czym przerwał leczenie bez podania przyczyn. Uczestnik nie zachowuje abstynencji, nie podjął ponownie leczenia odwykowego.

W stosunku do uczestnika toczyły się przed Sądem Rejonowym w Zielonej Górze postępowania o zastosowanie leczenia odwykowego: w sprawie RNs 126/14 zakończone postanowieniem z 3 listopada 2014 r. o zastosowaniu leczenia odwykowego w zakładzie niestacjonarnym i w sprawie RNs 87/18 zakończone postanowieniem z 28 listopada 2018 r. o zastosowaniu leczenia odwykowego w zakładzie niestacjonarnym.

W opinii w przedmiocie uzależnienia od alkoholu wydanej po przeprowadzeniu badania 5 lutego 2022 r. biegli rozpoznali u uczestnika zespół zależności alkoholowej. Uczestnik nie czuje się uzależniony. W stosunku do swojego postępowania i problemu alkoholowego jest bezkrytyczny. W ocenie biegłych uczestnik spełnia kryteria, aby objąć go zobowiązaniem do podjęcia leczenia odwykowego w warunkach stacjonarnych, gdyż podczas prób leczenia ambulatoryjnego nie zachowywał abstynencji. Po zastosowaniu leczenia stacjonarnego powinien kontynuować leczenie ambulatoryjne przez dwa lata pod kontrolą kuratora sądowego.

Sąd przytoczył art. 26 w zw. z art. 24 ustawy z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. Nr 35, poz. 230 z zm.) i stwierdził, że uczestnik spełnia przesłanki określone w tych przepisach i uzasadniające nałożenie na uczestnika obowiązku leczenia. Jest uzależniony i nie dostrzega choroby, jest bezkrytyczny wobec uzależnienia. Uzależnienie uczestnika jest szczególnie dotkliwe dla matki zamieszkującej z nim, wobec której uczestnik, będąc pod wpływem alkoholu, jest wulgarny, wszczyna awantury. Z tego powodu kilkakrotnie w ich miejscu zamieszkania interweniowała policja. Oznacza to, że także przesłanka społeczna uzasadnia objęcie uczestnika leczeniem. Skoro wcześniejsze próby leczenia odwykowego uczestnika w warunkach ambulatoryjnych nie powiodły się, to zasadne jest objęcie uczestnika leczeniem stacjonarnym.

Postanowieniem z 25 stycznia 2023 r. Sąd Okręgowy w Zielonej Górze oddalił apelację uczestnika od postanowienia Sądu Rejonowego. Sąd Okręgowy podzielił ustalenia i ocenę prawną sprawy przedstawioną przez Sąd Rejonowy.

W skardze kasacyjnej od postanowienia z 25 stycznia 2023 r. uczestnik zarzucił, że orzeczenie to zostało wydane z naruszeniem prawa procesowego, tj.: art. 382 k.p.c. i art. 327¹ § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. art. 391 § 1 k.p.c., art. 232 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c., przez zaniechanie dokonania uzupełniających ustaleń faktycznych na podstawie zeznań świadków, o przesłuchanie których wnioskował Prokurator, a mianowicie I. L., R. L., D. T. i M. C., w celu ustalenia czy uczestnik powoduje rozkład życia rodzinnego, demoralizację małoletnich, uchyla się od obowiązku zaspokajania potrzeb rodziny albo systematycznie zakłóca spokój lub porządek publiczny, a także przez niewskazanie innych dowodów, które miałyby doprowadzić do ustalenia powyższych okoliczności.

Uczestnik wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Każda osoba może swobodnie decydować o swoim zdrowiu i postępowaniu, także jeśli ono wpływa destrukcyjnie na jej stan zdrowia. Wkroczenie w tę sferę prywatności przez organy publiczne władczymi środkami jest uzasadnione wtedy,

gdy stan zdrowia pewnej osoby ma negatywny wpływ na innych ludzi w jej otoczeniu. Z punktu widzenia normatywnego stosowanie przymusowego leczenia osób uzależnionych od alkoholu leży przede wszystkim w interesie społecznym i ma służyć usunięcia zagrożenia ze strony takich osób w sferze życia rodzinnego i społecznego. Założenie to realizuje regulacja w przytoczonym przez Sady *meriti* art. 24 u.w.t.p.a., w świetle którego nie samo tylko uzależnienie od alkoholu uzasadnia objęcie uzależnionego przymusem leczenia, lecz nadto stwierdzenie, że osoba ta swoim postępowaniem, pozostającym w związku z uzależnieniem, powoduje rozkład życia rodzinnego, demoralizację małoletnich, uchyla się od obowiązku zaspokajania potrzeb rodziny albo systematycznie zakłóca spokój lub porządek publiczny. Zobowiązanie, o którym mowa w art. 26 ust. 1 w związku z art. 24 u.w.t.p.a. ma charakter wyjątku od zasady dobrowolności leczenia, co oznacza, że przesłanki zastosowania tego przepisu muszą być wykładane ściśle i stosowane po wnikliwym zbadaniu okoliczności konkretnego przypadku, czego wymaga ochrona wolności i godności osobistej osób uzależnionych (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 4 lipca 2006 r., K 43/05, OTK-A 2006, nr 7, poz. 78, uchwała Sądu Najwyższego - zasada prawna - z 22 czerwca 1984 r. III CZP 17/84, 1984, nr 12, poz. 208, postanowienia Sądu Najwyższego z 10 stycznia 2018 r., I CSK 538/17, z 14 września 2015 r., I CSK 351/15, z 25 marca 2015 r., II CSK 828/14, z 9 listopada 2007 r., V CSK 141/07, OSNC-ZD 2009, nr A, poz. 1). Jest to tym bardziej konieczne, gdy wniosek uprawnionego podmiotu zmierza do zastosowania leczenia stacjonarnego, gdyż prowadzi ono do istotnego ograniczenia wolności osoby, która zostanie mu poddana.

Do wniosku o wszczęcie postępowania w niniejszej sprawie, w celu wykazania przesłanek określonych w art. 26 ust. 1 w związku z art. 24 u.w.t.p.a., Prokurator dołączył zaświadczenia, że w stosunku do uczestnika w latach 2019-2021 nie toczyło się postępowanie w sprawach o wykroczenia, nie przebywał też w tym okresie w Izbie Wytrzeźwień oraz że do czerwca 2020 r. uczestnik stawiał się na sesje terapeutyczne w poradni leczenia uzależnień (od lipca 2019 r. do czerwca 2020 r. - 14 sesji), a Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Z. nie prowadziła w latach 2018-2021 postępowania, które by dotyczyło uczestnika. Do wniosku dołączona została też sporządzona na polecenie Prokuratury Rejonowej

przez psychologa opinia stwierdzająca uzależnienie uczestnika od alkoholu.

Okolicznością, która w świetle danych wynikających z dokumentów omówionych wyżej miała realizować przesłanki społeczne orzeczenia o obowiązku poddania się przez uczestnika leczeniu było wyłącznie jego nieprawidłowe zachowanie się w stosunku do matki, z którą wspólnie zamieszkuje. O konfliktach uczestnika z matką relacjonowała notatka policyjna, z której wynikało, że w ostatnim okresie miało miejsce siedem interwencji w miejscu zamieszkania uczestnika, o przeprowadzenie których wnosiły osoby bliskie I. L.. Prokurator wnioskował o przeprowadzenie dowodów z akt postępowania, które prowadzi i zgromadzonych w nich protokołów przesłuchań świadków R. L., D. T., M. C.. Sąd uzyskał te akta do wglądu, po czym zwrócił je Prokuraturze. Od żadnej z osób zeznających w postępowaniu przygotowawczym, a w szczególności I. L., Sąd nie odebrał z zachowaniem zasady bezpośredniości zeznań na temat sposobu funkcjonowania uczestnika w jego miejscu zamieszkania i stosunku do osób najbliższych.

Sąd dysponował wywiadem kuratora, który zastał uczestnika w trakcie prac w ogrodzie, odnotował, że czuje od niego alkohol, lecz poza tym nie dostrzegł jakichś nieprawidłowości w zachowaniu uczestnika. Kurator nie przeprowadził rozmowy z matką uczestnika czy innymi osobami z kręgu jego bliskich lub sąsiadów, które by opisały nieprawidłowe funkcjonowania uczestnika w miejscu zamieszkania. Dzielnicowy, do którego Sąd zwrócił się o przeprowadzenie wywiadu poinformował, że pomimo wielokrotnych wizyt w miejscu zamieszkania uczestnika, nie zastał go w tym miejscu.

Ani Sąd Rejonowy, ani Sąd Okręgowy, który orzekł w sprawie na posiedzeniu niejawnym, bez jakiegokolwiek uzupełnienia materiału dowodowego, nie poczyniły ustaleń na temat tego, czy uczestnik ma tytuł prawny do zamieszkiwania z matką inny niż wynikający z jej przyzwolenia na korzystanie z jej mieszkania, w jaki sposób uczestnik funkcjonuje w miejscu zamieszkania, jaki ma stosunek do matki, z którą zamieszkuje i czy przyczyną konfliktów z matką jest uzależnienie uczestnika od alkoholu. Rozstrzygnięcie w przedmiocie nałożenia na uczestnika obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu, w szczególności w warunkach stacjonarnych, musi być poprzedzone zebraniem danych

wskazujących na spełnienie przesłanki społecznej zastosowania tego środka.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., orzeczono jak w sentencji.

[SOP]

(r.g.)